

UNIVERZITA KARLOVA PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

POSUDEK OPONENTA PRÁCE

Téma práce : Kriminalistické učení o oběti trestného činu (kriminalistická viktimologie)

Autor : Anastasija Levina

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jan Musil, CSc.

Oponent: JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.

Rozsah práce: 68 stran

Datum odevzdání práce: květen 2023

1. Charakteristika tématu: *Předložená práce je přínosná zejména z hlediska objasnění vztahů mezi obětí a pachatelem a podrobnými výklady o aktivní účasti oběti na vyšetřování. Z hlediska kriminalistického autorka považuje za stěžejní postavení oběti jako tzv. příjemce stop trestného činu (na svém oblečení, těle, vědomí). I přes deklarované kriminalistické zaměření jde o práci spíše juristickou, resp. kriminologickou.*

2. Hodnocení po formální a obsahové stránce:

Autorka postupuje logicky správně od vymezení předmětu viktimologie a základních pojmů tohoto oboru (oběť, poškozený, viktimizace, viktimnost), přes různé typologie obětí k právní úpravě ochrany obětí v ČR a v mezinárodním právu. V kriminalistickém výkladu diplomantka vychází z tradičního dělení na paměťové a materiální stopy. Dále se autorka podrobně zabývá otázkami viktimologického zavinění, resp. podílu oběti na predeliktivní situaci. Nevyhýbá se ani otázkám křivých obvinění. Detailně je analyzována role oběti v procesu vyšetřování se zaměřením na otázky výslechu oběti nebo úkonů typu konfrontace a rekognice z hlediska oběti. Na závěr je pojednáno také o problematice sekundární viktimizace a viktimologické prevence.

Diplomantka vychází z široké definice stop, podle níž se kriminalistickou stopou rozumí každá změna, která je v příčinné nebo jiné souvislosti s kriminalisticky relevantní událostí. Rozlišuje mezi kriminalisticko – technickým a taktickým významem stopy a jednotlivými druhy stop podle jejich původu a charakteru. Výklad vhodně ozřejmují kasuistiky z praxe. Autorka poukazuje na častý podíl oběti na vzniku konfliktu s pozdějším pachatelem. Správně uvádí, že oběť má často tendenci tento svůj podíl na vzniku konfliktu zamlčet, což však neznamená, že lze i ohledně samotného útoku. Jindy oběť mění svoji výpověď ve snaze pachatele co nejvíce poškodit. Autorka se v této souvislosti zabývá také významem souhlasu poškozeného s trestním stíháním v případech dle § 163 TŘ.

Na rozdíl od jiných autorů se diplomantka nevyhýbá problematice tzv. provokujících obětí. Opírá se zejména o učení Marvina Wolfganga (pojem „victim precipitated crime“). Hledá souvislosti k platné trestněprávní úpravě, zejména trestných činů z hlavy I. zvláštní části TZ. V souvislosti s delikty podle § 141, resp. 146a TZ přejímá doktrínu reverze rolí mezi pachatelem a obětí. Přibližuje také von Hentigovu typologii viktimologického zavinění, jež zahrnuje případy nedovolené svépomoci proti tzv. domácím tyranům, pachatelům rozmanité šikany, bezohledným vymahačům dluhů atp. Jako zvláštní téma autorka rozvíjí parricidium spáchané na tyranských rodičích. Odkazuje na řadu pojmů týkajících se dynamiky domácího násilí. V okruhu úmyslných usmrcení s podílem oběti na vzniku konfliktu autorka dále poukazuje na zvláštní rysy tzv. konfrontačních vražd, které připomínají souboj. Podobně charakterizuje i vraždy

matrimoniální, u nichž se na partnerském násilí podílely obě strany.

Přínosem obhajované práce jsou úvahy autorky o problematice křivých obvinění. Autorka upozorňuje na dilema kriminalistických postupů, kdy si vyšetřovací orgán musí být vědom jak možnosti nepravdivých oznámení, tak i nebezpečí sekundární viktimizace skutečných obětí. Blíže se autorka zamýšlí nad typologií pseudoobětí u pojišťovacích podvodů. Za samostatný kriminologický problém pak autorka označuje křivá obvinění ze sexuálních deliktů. Poukazuje na záznamy o takových případech již z dávné historie. Zamýšlí se nad motivací zejména dětí ke křivým obviněním a nad možností manipulace dětského svědka. Konkrétněji pak rozebírá otázky podezření na sexuální zneužívání na pozadí rozvodu. Z hlediska kriminalistického autorka dokládá na konkrétních případech, jak je třeba pracovat s jednotlivými vyšetřovacími verzemi při oznámení znásilnění.

Pokud jde o roli oběti v procesu vyšetřování, diplomantka se zabývala v první řadě otázkami výslechu oběti podle zvl. zákona o obětech. Autorka poukazuje na odlišnost postavení oběti od jiných svědků – zejména na možnost podat námitku proti zaměření otázek, které zasahují do intimní sféry oběti. Diplomantka přibližuje pravidla pro vytvoření příznivé výslechové situace pro zvláště zranitelné oběti. Cenné jsou praktické poznatky autorky o provádění konfrontace a rekognice, včetně videozáznamů o těchto úkonech.

Pokud jde o použité literární zdroje, diplomantka čerpá bohužel z relativně omezeného okruhu pramenů a některé pasáže jsou až příliš poplatné učebnicím a příručkám. K mnoha tématům jsou dnes již dostupné nejnovější monografie, podrobné články a výzkumy v angličtině i v češtině. Jistě by bylo možné rozšířit i okruh kasuistik o novější případy z justiční praxe. Jinde autorka naopak neprovádí důslednou kritiku pramenů – je třeba vždy obezřetně zacházet s publikacemi některých neziskových organizací, které plní ideologická zadání (In Iustitia, Pro Fem atd.). Ve svých výzkumech jsou tyto subjekty vedeny primárně motivací získat další prostředky ke svému provozu a k prosazování určité politické agendy. Po stránce formální předložená práce splňuje všechny náležitosti. Text je na solidní stylistické úrovni a také poznámkový aparát je veden korektně (včetně odkazů na zdroje ze sítě internet).

3. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Při ústní obhajobě prosím vysvětlíte pojem pseudovzpomínka. Dále odpovězte na dvě z následujících otázek:

Může si oběť trestného činu zvolit, který z policistů ji bude vyslýchat?

Jaké je postavení tzv. důvěrníka oběti?

Lze nutit obviněného aby se pro účely rekognice dal ostříhat a oblékl si teplákovou soupravu?

Co rozumíme rekognicí podle tzv. funkčních znaků osob?

Může poškozený žádat o navrácení lhůty k podání odvolání?

Je pomoc obětem podle zákona č. 45/2013 Sb. svojí povahou odškodněním?

Lze tuto peněžitou pomoc poskytnout již během trestního řízení?

Může trestní soud uložit pachateli vraždy povinnost zřídit pomník své oběti?

4. Doporučení / nedoporučení práce k obhajobě. Doporučuji k obhajobě.

5. Navržený klasifikační stupeň: 2 (velmi dobře)

V Praze dne 11. května 2023

JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.
oponent diplomové práce